

Список використаних джерел

1. Букатов В. М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор: посібник. К.: Ред. загальнопед. газ , 2004. С. 80.
2. Іванцова Т. Ю. Ігри на англійській мові. *Іноземні мови в школі*. 2008. № 4. С. 53.
3. Стом О. Ю., Рудь С. В. Навчальні ігри в початковій і середній школі. Харків: Основа, 2010. С. 10.
4. Гейміфікація в онлайн-навчанні: як зацікавити школярів? URL: <https://www.schoollife.org.ua/gejmifikatsiya-v-onlajn-navchanni-yak-zatsikavyty-shkolyariv/> (Дата звернення: 09.10.2023).

Відновлювальні та освітні функції дитячої гри

Коваленко Н. М.,
учитель початкових класів Берестинського ліцею № 5
Берестинської міської ради Харківської області,
natalikovalenko7@ukr.net

У статті розкрито роль ігрової діяльності для молодших школярів; запропоновано використання в навчальній діяльності молодших школярів різних видів ігор: рольові ігри, ігри для розвитку логічного мислення, онлайн-ігри для формування предметних умінь, творчі ігри, рухливі ігри. Обґрунтовано не лише навчальну ефективність використання ігор, а й відновлювальну їх роль для дітей, які пережили / переживають травматичні події.

Ключові слова: ігрова діяльність, рольові ігри, ігри для розвитку логічного мислення, онлайн-ігри, травматичні події, емоції, емоційний інтелект, відновлення, сприятливий психологічний клімат.

Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається живлющий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, яка запалює вогник допитливості та зацікавленості.

В. Сухомлинський

Зі вступом до школи змінюється все життя дитини, змінюються її режим, відносини з оточуючими людьми. Основним видом діяльності стає навчання. Молодші школярі з готовністю та інтересом опановують нові знання, уміння та навички. Але водночас продовжується проявлятися притаманна дітям дошкільного віку потреба в ігровій діяльності. Гра є не лише розвагою, але й важливим інструментом розвитку молодших школярів. Це фундамент для формування соціальних навичок, емоційного інтелекту та пізнавальних здібностей.

Гра — це обов'язкова умова успішного розвитку та саморозвитку, вона допомагає дитині пізнати себе й оточуючий світ. Ігрові ситуації діти сприймають більш природно, ніж серйозні обговорення. Ігри допомагають розслабитися, розкритися, відчувати себе комфортно.

У грі найповніше проявляються індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей. За допомогою ігрової діяльності формуються основні новоутворення, які сприяють успішній адаптації до шкільних умов

життєдіяльності. Колективні ігри сприяють усвідомленню норм суспільної поведінки, які потім переносяться за межі гри.

Гра дарує щохвилинну радість, задовольняє актуальні невідкладні потреби, ...спрямована в майбутнє, бо під час гри у дітей формуються чи закріплюються властивості, уміння, здібності, необхідні їм для виконання соціальних, професійних, творчих функцій у майбутньому. І скрізь, де є гра, панує радість дитячого життя [2].

Головна суть ігрової діяльності полягає в забезпеченні зв'язку між знаннями і діями в процесі навчання та допомагає створити сприятливі умови для розвитку творчих і креативних здібностей школярів. Гра виступає засобом для стимулювання мотивації до навчального процесу, розвитку самостійності та креативності, а також дозволяє формувати такі якості: комунікативність, сміливість, лідерство, толерантність. Значення ігрової діяльності в освітньому процесі полягає в тому, що вона допомагає розвивати когнітивні, соціальні та емоційні здібності учнів.

Ігрова діяльність відіграє важливу роль у розвитку молодших школярів, впливаючи на різні аспекти їхнього життя. Навчальні ігри допомагають засвоювати нові знання та навички в цікавій формі. Ігри сприяють розвитку уваги, пам'яті, мислення, уяви, аналітичному мисленню та вмінню розв'язувати проблеми.

Гра сприяє взаємодії між учнями та вчителем, підсилює мотивацію до навчання, дозволяє ефективно адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб кожного учня, допомагає розвивати й удосконалювати знання, уміння та навички з різних предметів.

Освітні функції дитячої гри охоплюють широкий спектр навичок і знань, які дитина засвоює в ігровій формі. У грі діти досліджують предмети, явища, соціальні ролі, розширюючи свій кругозір, дізнаються, як функціонують різні аспекти життя. Ігри-головоломки, логічні завдання, шахи та шашки стимулюють мислення, увагу, пам'ять. Навчальні ігри допомагають засвоювати математичні, мовні та інші знання в цікавій формі. Творчі ігри, такі як малювання, ліплення, конструювання, розвивають уяву та фантазію. Рольові ігри дають змогу дитині створювати власні світи та сценарії. У грі діти вчаться використовувати нові слова та вирази, будувати зв'язні висловлювання. Сюжетно-рольові ігри стимулюють розвиток діалогічного мовлення.

Щоб навчальна ігрова діяльність на уроці проходила ефективно й давала бажані результати, необхідно нею керувати. Перш ніж почати, треба чітко визначити, які знання або навички ви хочете розвинути в дітей. Є безліч навчальних ігор, які можна використовувати в початковій школі. Це можуть бути настільні ігри, рольові ігри, ігри з використанням карток або онлайн-ігри. Вибираючи ігри, необхідно враховувати вікові особливості та індивідуальні потреби кожної дитини. Можна залучати дітей до вибору ігор. Необхідно регулювати рівень складності гри, щоб вона була цікавою та доступною для всіх дітей.

Потрібно переконатися, що діти почуваються комфортно й розслаблено під час гри, створити позитивну атмосферу, де вони не бояться робити помилки. Усі діти повинні розуміти, що від них вимагається. Для цього треба чітко та зрозуміло пояснити правила гри. Для того щоб гра принесла дитині максимальну користь, треба дотримуватися нескладних правил організаційних моментів гри.

Використання яскравих і барвистих візуальних матеріалів допоможе привернути увагу дітей. Аудіоматеріали, такі як пісні або звукові ефекти, зроблять гру більш захопливою.

Необхідно забезпечити участь у грі кожної дитини. Діти можуть працювати в парах або групах. Під час такої форми роботи вони мають змогу вчитися один в одного.

Для залучення дітей до гри є різні методи. **Рольові ігри** – це чудовий спосіб для молодших школярів розвинути соціальні навички, уяву та творчість. Це не лише розвага, але й ефективний спосіб навчання. Рольові ігри допомагають дітям відчувати себе частиною гри та зробити її більш цікавою. Використання ігрових персонажів допоможе зробити гру більш привабливою для дітей. Ось декілька прикладів рольових ігор: «Лікарня» (діти можуть грати ролі лікарів, медсестер і пацієнтів), «Магазин» (ролі продавців і покупців), «Школа» (діти можуть бути вчителями та учнями), «Сім'я» (грати ролі членів сім'ї), «Казка» (розігрувати улюблену казку).

Організація змагань на уроках у молодших школярів може бути чудовим способом підвищити їхню мотивацію, залучити до активної участі та зробити навчання цікавішим. Можна використовувати різноманітні форми завдань: письмові, усні, практичні, творчі. Формат змагань може бути як командним, так і індивідуальним. Включення елементів несподіванки підтримує інтерес учнів. Необхідно акцентувати увагу дітей на зусиллях і прогресі, а не лише на результатах. Приклади змагань: «Математичний бій» (команди розв'язують математичні задачі на швидкість), «Літературна вікторина» (учні відповідають на запитання за змістом прочитаних творів, «Мовний турнір» (змагання з правопису, складання речень або інших мовних навичок, «Веселі старты» (змагання з бігу, стрибків, метання та інших фізичних вправ).

Ігри на логіку – це важливий інструмент для розвитку інтелекту і мислення дітей. Такі ігри допомагають тренувати концентрацію, розвивати аналітичне та критичне мислення, а також сприяють формуванню здатності вирішувати складні завдання. Захоплюючись головоломками та стратегічними іграми, діти навчаються розробляти план дій, аналізувати інформацію та передбачати наслідки своїх рішень. Ці навички, набуті в ігровій формі, будуть корисні протягом усього життя: у навчанні, роботі, у повсякденних ситуаціях. Сучасні ігри на логіку охоплюють широкий спектр завдань: від класичних пазлів і кубиків Рубіка до складніших ігор, таких як шахи чи настільні головоломки. Вони допомагають дітям покращити пам'ять, розвинути просторову уяву та навчитися працювати в команді, якщо гра передбачає взаємодію з іншими учасниками. Крім того, такі ігри допомагають виробити терпіння та посидючість, адже для досягнення результату часто потрібен час і наполегливість.

Використання онлайн-ігор забезпечує інтерактивне навчання, де діти можуть активно взаємодіяти з навчальним матеріалом. Це допомагає їм краще засвоювати інформацію та розвивати практичні навички. Багато онлайн-ігор дозволяють адаптувати рівень складності до індивідуальних потреб кожної дитини. Це дає змогу дітям навчатись у власному темпі та отримувати індивідуальну підтримку. Онлайн-ігри доступні на різних пристроях, що дає дітям можливість навчатися в будь-який час і в будь-якому місці. Необхідно переконатися, що ігри мають чіткі навчальні цілі та відповідають навчальній програмі. **Онлайн-ігри використовуються як доповнення до традиційних методів навчання, а не як їх**

заміна. Важливо, щоб діти не проводили занадто багато часу перед екраном, також займалися іншими видами діяльності, такими як читання, письмо та фізичні вправи. **Треба залучатися до гри разом із дітьми, щоб обговорити навчальний матеріал і допомогти їм засвоїти нові знання.** Прикладами онлайн-ігор для молодших школярів є Kahoot! (інтерактивна платформа для створення навчальних вікторин), «Розумники» (вітчизняний виробник інтерактивного контенту для учнів початкових класів), різноманітні онлайн-платформи з інтерактивними завданнями з математики, української мови та інших предметів. Використання онлайн-ігор може зробити навчання молодших школярів більш цікавим і ефективним, але важливо використовувати їх розумно та збалансовано.

Під час ігор необхідно підтримувати й заохочувати дітей, хвалити за їхні досягнення та зусилля. Використання нагород мотивуватиме дітей до участі в грі. Це можуть бути невеликі призи, наклейки або просто похвала.

У навчальних іграх немає тих, хто програв або виграв, тут виграють усі. Їх можна проводити на будь-якому етапі уроку. Це дасть змогу виявити знання учнів і вміння користуватися ними. Головне – повага до особистості учня, не вбити інтерес до гри [2].

Гра впливає на формування емоційного стану дитини, мінімізує стресові ситуації, сприяє покращенню психологічного клімату класу. Гра є вагомим елементом індивідуальної та соціальної адаптації школярів, дає змогу їм розвиватись у сприятливому середовищі, щоб вони могли відчувати себе комфортно й упевнено. Гра є потужним інструментом для вираження емоцій у дітей, оскільки вона створює безпечний та комфортний простір, де вони можуть вільно досліджувати та проявляти свої почуття.

У грі діти можуть використовувати іграшки, персонажів або сценарії, щоб символічно відтворити свої переживання. Наприклад, дитина, яка відчуває страх, може розіграти сцену, де герой перемагає монстра. Це дозволяє їм виразити складні емоції, не вдаючись до прямих слів.

Ігри, що включають творчість, такі як малювання, ліплення або конструювання, дозволяють дітям виражати свої емоції через творчість. Вони можуть створювати образи, які відображають їхні почуття, або використовувати кольори та форми, щоб виразити свій настрій. Це дає їм можливість виразити емоції, які важко висловити словами.

Рольові ігри дають дітям можливість «приміряти на себе» різні ролі та прожити різні емоційні стани. Вони можуть грати в сім'ю, лікарню, школу або інші ситуації, де виражають радість, гнів, смуток або інші емоції. Це допомагає їм краще розуміти свої та чужі емоції.

Рухливі ігри, такі як танці, стрибки або біг, дозволяють дітям виражати емоції через рух. Це особливо корисно для дітей, які мають проблеми з вираженням емоцій словами. Рух допомагає їм звільнитися від напруги та виразити свої почуття.

Гра є основним інструментом для допомоги дітям у вираженні та обробці емоцій. Спостерігаючи за грою дитини, учитель може допомогти їй зрозуміти свої емоції та знайти способи їх вираження. Це особливо корисно для дітей, які пережили травматичні події або мають емоційні проблеми.

Під час гри дитина може відтворити травматичні події, що допомагає їй опрацювати та інтегрувати ці переживання. У грі дитина може експериментувати з

різними ролями та сценаріями, що дає їй змогу відчути себе сильною та компетентною.

Наприклад, через рольові ігри або ігри з ляльками дитина може відтворити травматичну подію та поступово змінити її сценарій, надаючи собі більше контролю. Гра створює безпечне середовище, де дитина може виразити свої емоції без страху осуду або критики. Це особливо важливо для дітей, у яких немає достатнього запасу слів, щоб описати свої переживання.

Гра може допомогти розвинути навички подолання, такі як вирішення проблем, творче мислення та соціальні, що будуть корисними для подолання наслідків травматичної події, адаптації до нових обставин.

Спільні ігри з іншими дітьми або дорослими зміцнюють соціальні зв'язки та дають змогу дитині відчути себе частиною спільноти. Граючи, дитина вчиться співпрацювати, ділитися та розв'язувати конфлікти, що сприяє її соціальному розвитку й адаптації. Підтримка та розуміння, які дитина отримує під час гри, допомагають їй відновити довіру до світу та інших людей.

Граючи, дитина вчиться справлятися з труднощами, знаходити рішення та адаптуватися до змін. Ігри-головоломки й логічні завдання розвивають когнітивні навички, які допомагають дитині краще розуміти світ і справлятися з проблемами. Рольові ігри дають змогу дитині практикувати різні стратегії поведінки та знаходити ефективні способи конфліктів.

Рухливі ігри сприяють фізичному розслабленню та зняттю м'язової напруги, що особливо важливо після стресових ситуацій. Ігри на свіжому повітрі покращують сон і апетит, що сприяє загальному відновленню організму. Фізична активність під час гри стимулює вироблення серотоніну, який покращує настрій та самопочуття.

Важливо пам'ятати, що гра є природним і потужним інструментом відновлення, який допомагає дитині повернутися до нормального життя після пережитих труднощів.

Для ефективності освітнього процесу вчителям необхідно комбінувати традиційні форми організації навчання з іграми, що допомагають активізувати діяльність молодших школярів. Під час проведення ігор учитель повинен уміло управляти емоціями молодших школярів, не нав'язувати свої думки, а скеровувати їхню активність у потрібне русло. Завдяки ігровим технологіям у класі створюється сприятливий психологічний клімат, активізується навчальна діяльність школярів, підтримується інтерес до навчання [1]. Емоційна забарвленість гри допомагає школярам легше пережити невдачі та подолати труднощі під час навчання. Гра є важливим видом діяльності дитини, що сприяє розвитку її особових якостей і виконує важливу функцію поступового переходу дитини від гри до навчальної діяльності.

Дитяча гра містить відновлювальні та цілющі властивості, які допомагають дитині подолати тривожні та травматичні події. Гра є природним і ефективним способом для дітей виражати свої емоції. Вона дає їм можливість досліджувати свої почуття, розвивати емоційний інтелект і вчитися керувати своїми емоціями.

Список літератури

1. Аллендар Н. Застосування ігрових технологій на уроках у початкових класах.
URL:https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13776/1/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%8C_21-25.pdf

2. Ігрова діяльність як освітня технологія навчання першокласників. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100c8s0-957b.docx.html>
3. Кирилюк К. В. Використання ігрових технологій в початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-igrovih-tehnologiy-v-pochatkoviy-shkoli-59468.html>
4. Кирилюк Т. І. Методика організації ігрової діяльності у початковій школі. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9607/educ_2024_139.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Смотракова М. П. Гра як ключ до мотивації та успіху в навчанні учнів початкових класів. *Електронний журнал «Академічні візії»*, 2024. URL: <https://zenodo.org/records/10978918>
6. Сухомлинський. В. Серце віддаю дітям. *Вибрані твори. В 5-ти томах*. Т. 3. 1977. 670 с.
7. Цибульська С. В. Особливості ігрової діяльності у молодшому шкільному віці. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/4983/%D0%A6%D0%B8%D0%B1%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A1.%D0%92.%D0%A1%D0%BB%28%D1%83%D0%BA%D1%80%2903-21.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Психоемоційна підтримка учасників освітнього процесу

Тамара ГАЛУШКА,
Тетяна КОМАНДІК -
 учителі початкових класів
 Комунального закладу «Медведівський ліцей»
 Кегичівської селищної ради

У статті проаналізовано теоретичні надбання учених-психологів щодо психоемоційної підтримки учасників освітнього процесу, розкрито поняття та основні аспекти соціально-емоційного навчання (СЕН). Наведено техніки психоемоційної підтримки в освітньому процесі та практичні вправи для розвитку емпатії у молодших школярів. Запропоновано досвід реалізації проєкту POSITIVE DAY. Зроблено висновки щодо впливу систематичного впровадження методик психоемоційної підтримки на психологічне благополуччя молодших школярів.

Ключові слова: психологічна компетентність, психоемоційна підтримка, здоров'я, соціально-емоційне навчання (СЕН), позитивний психологічний клімат, емпатія, проєкт POSITIVE DAY.

В умовах реалізації Концепції Нової української школи (НУШ) одним із ключових пріоритетів є особистісно орієнтоване навчання та виховання. Це підхід до освітнього процесу з акцентом на психологічну компетентність усіх його учасників: учнів, учителів і батьків. Психоемоційна підтримка стає невід'ємною складовою цього процесу, адже здоровий психологічний клімат у класі сприяє не лише успішному навчанню, а й всебічному розвитку дітей.

Психоемоційне здоров'я учнів у початковій школі має вирішальне значення для їхнього розвитку й успішності. Це охоплює вміння спілкуватися з однолітками та дорослими, а також ефективно управляти своїми емоціями. Компоненти соціально-емоційного здоров'я, такі як емпатія, співпраця та саморегуляція, формують основи для подальшого навчання та соціальної адаптації. Дослідження показують, що діти з розвиненою соціально-емоційною базою часто демонструють кращі результати в навчанні та мають більші можливості для успіху в майбутньому [4].